

Bc. Eva Machová

On Productivity of the CAUSED-MOTION Construction in Present-day English

Produktivita konstrukce CAUSED-MOTION v současné angličtině

Diplomová práce, Ústav obecné lingvistiky FF UK. 2020.

Posudek vedoucí práce

Diplomová práce Evy Machové zkoumá produktivitu konstrukce ‚caused-motion‘ v současné angličtině. Jako teoretický rámec jí slouží konstrukční gramatika; pracuje zejména s principy podporujícími nebo omezujícími produktivitu konstrukcí, jak je popisuje Goldbergová a další (Goldberg, 1995; Suttle a Goldberg, 2011; Robenalt a Goldberg 2015). Její přístup je empirický, materiál čerpá z korpusu mluveného angličtiny Spoken BNC2014. K určení míry, jakou jsou k této konstrukci přitahována jednotlivá slovesa, využívá nástroje kolexémové analýzy (Stefanowitsch a Gries, 2003). Sémantickou klasifikaci sloves, která se v dané konstrukci vyskytují, opírá autorka o klasifikaci Levinové (1993) a databázi VerbNet (Kipper-Schuler, 2005).

Rešeršní část práce je výborně zpracovaná. Po nezbytném vymezení toho, jak bude v práci užíván termín ‚konstrukce‘, věnuje autorka nejvíce prostoru principům, které ovlivňují produktivitu konstrukcí, zejména s ohledem na slovesa. Autorce se podařilo na malém prostoru teoretické části práce vybrat, logicky uspořádat a jasně vysvětlit principy sémantické koherence a korespondence argumentů, principy označované jako ‚statistical pre-emption‘ a ‚conservatism via entrenchment‘, podobnost („similarity“) a pokrytí („coverage“). Podrobně je popsána zkoumaná konstrukce ‚caused-motion‘ jako frekventovaná, produktivní konstrukce, kterou lze syntakticky popsat jako [SUBJ [V OBJ OBL]], kde subjekt je typicky agens, který způsobuje pohyb tematického argumentu (OBJ) po určité trase nebo k určitému cíli. Konstrukce je polysémní; která slovesa přijme, je ale ovlivněno určitými omezeními. Omezením podléhá také sémantika argumentů.

Data čerpala autorka z korpusu současné běžně mluvené britské angličtiny Spoken BNC2014 (10,4 mil. slov). Korpus je označovaný jen morfologicky, což spolu s variabilitou konstrukce vedlo k značným komplikacím při formulaci dotazu. Autorce jde přitom o zachycení maximálního počtu sloves, která se v dané konstrukci objevují (zaměřila se na případy, kde jsou explicitně vyjádřeny všechny argumenty, a vyloučila metaforická a abstraktní užití konstrukce). Manuální analýzou konkordancí dospěla autorka ke vzorku 3 690 dokladů sledované konstrukce. Kolostrukční analýza tohoto souboru slouží autorce jako východisko pro klasifikaci sloves (232 slovesných lemmat), která jsou konstrukcí různou měrou přitahována nebo odpuzována.

Slovesa jsou rozdělena na tři základní skupiny – 1) slovesa, která jsou pro konstrukci typická (hodnota ‚collostructional strength‘ rovna nebo vyšší 10); 2) slovesa s nižší mírou ‚přitahování‘ ke konstrukci; a 3) slovesa, která konstrukce z různých důvodů odpuzuje. V rámci každé skupiny jsou pak slovesa zařazena do sémantických tříd. Tato část je těžištěm celé práce. Projevuje se zde jak autorčina schopnost všimnout si detailů v popisu jednotlivých sloves, tak schopnost zobecnění a vytčení podstatných rysů sémantických tříd. V první skupině sloves se autorce podařilo detailně popsat nejen prototypické třídy sloves odpovídající sémantickým rámcům VerbNetu, ale zachytila i kolexémy

konstrukce ‚caused-motion‘ se sémantickou a syntaktickou strukturou odlišnou od popisu v databázi VerbNet nebo v klasifikaci Levinové (*pop, upload*), nebo v ní v daném významu nezachycená (*pick, drop, download, plug in/into*). Opodstatněnost sémantické klasifikace ukazují také třídy („klastry“) syntakticko-sémantických konfigurací, které zahrnou jak prototypická, tak slaběji přitahovaná slovesa, jejichž výskyt je v konstrukci doložen.

Analýzu uzavírá popis sloves, která konstrukce odpuzuje. Autorka ukazuje, že většina těchto sloves pochází ze sémantických tříd, které se s konstrukcí běžně spojují. Důvody odpuzování je tedy třeba hledat jinde než v sémantické nekompatibilitě těchto sloves. Autorka se zde proto věnuje jednotlivým slovesům a nikoli sémantickým třídám.

Autorka identifikovala 17 tříd sloves, která jsou silně přitahována ke konstrukci ‚caused-motion‘ a tvoří tedy centrální oblast užívání dané konstrukce. Dále autorka popsala 22 slovesných tříd (které se dají shrnout do 6 syntakticko-sémantických konfigurací), jejichž zástupci se mohou v konstrukci ‚caused-motion‘ vyskytnout na základě principů sémantické koherence a korespondence argumentů. Tato slovesa ukazují, jak může růst pokrytí („coverage“) konstrukce na základě její asociace se slovesy s významy specifitějšími než prototypická slovesa. Konstrukci charakterizuje autorka jako částečně produktivní. Produktivní sémantické typy konstrukce lze popsat jako ‚caused motion‘, ‚prevented motion‘, ‚assisted motion‘, ‚enabled motion‘ a ‚prompted motion‘. Každému z těchto významů je možné přiřadit prototypický syntakticko-sémantický rámec. Hlavním faktorem, který naopak vede k odpuzování některých sloves, je ‚statistical pre-emption‘ – nově užitá slovesa nespécifikuje dále význam, který v konstrukci vyjadřují jiná, silněji přitahovaná slovesa. Odpuzování slovesa může být také způsobeno jeho pevnou vazbou na jinou konstrukci (faktor ‚conservatism via entrenchment‘).

Předložená diplomová práce je v mnoha ohledech výjimečná. Eva Machová psala práci samostatně během studijního pobytu v Dublinu. Opírá se o rozsáhlou relevantní literaturu, z níž dokázala vybrat právě to, co je pro diplomovou práci podstatné, a logicky a jasně tato východiska čtenáři vysvětlit. Autorka pracovala s korpusem mluveného jazyka a k vyhledání dokladů zkoumané konstrukce formulovala komplexní dotazy, které berou v potaz také specifika tohoto média. Při excerpci dokladů konstrukce ‚caused-motion‘ se vydala cestou vyhledání maximálního počtu příkladů, což znamenalo ruční třídění několika tisíc konkordančních řádků. K analýze dat využila program R pro statistickou analýzu. Sama navrhla systém klasifikace sloves a slovesných tříd, který se opírá o syntakticko-sémantickou klasifikaci VerbNet, ale není na ni zdaleka omezen. Při analýze dat nezůstala u sémantické klasifikace, ale podává celkovou charakteristiku konstrukce ‚cause-motion‘ a popisuje faktory spojené s její produktivitou. Práce je psaná velmi dobrou odbornou angličtinou.

Práce Evy Machové přesahuje požadavky obvykle kladené na diplomové práce. Navrhují předběžně hodnocení *výborně*.